

Például: $3 \cdot 2 = 6$

3468 · 2,36

6936

10404

20808

8184,48 mutatószám 33 $3+3=6$

Ha az osztásnál nincs maradék, az osztó és a hányados egyjegyű számmá redukált mutatószámát megszorozzuk egymással és a kapott mutatószám meg fog egyezni az osztandó mutatószámával:

818448 : 236 = 3468

1104

1604

1888

0000

818448 mutatószáma 6, 236-é 2, 3468-é 3.

Ha az osztásnál van maradék, annak mutatószámát hozzáadjuk az osztó és a hányados mutatószámainak szorzatához, így megkapjuk az osztandó mutatószámát.

Például:

186910 : 316 = 591

2891

470

154

186910 mutatószáma 7, 316-é 1, 591-é 6 és 154-é 1; $(1 \cdot 6) + 1 = 7$.

Négyzetre emelésnél:

$234^2 = 4$ mutatószám 4

12 mutatószám 3

9 mutatószám 9

184 mutatószám 4

16 mutatószám 7

54756

27

54756 és 27 mutatószáma egyaránt 9.

A módszer előnye, hogy a tanulók állandóan gyakorolják a fejszámolást tizesátlépéssel és a szorzótáblát. Egyúttal szórakoztatóbbá tehetjük az ellenőrzést, különösen, ha versenyszerűen végeztetjük. Azonnal kiugrik a hiba. Ha a kétféle úton kapott mutatószámok eltérőek az eredmény biztosan hamis, ha megegyeznek, feltételezhetően jó; de előfordulhat, hogy ekkor is hibás. Ha például az első feladatban rosszul adunk össze és eredményül 1534-et kapunk, a mutatószám 4, az eredmény mégsem helyes.

Megjegyzés: A módszer lényege, hogy egy szám kilenccel osztva ugyanannyi maradékot ad, mintha a számjegyeinek összegét osztjuk kilenccel. Például, ha egy négyjegyű számban a számjegyek rendre a, b, c, d, akkor a szám $1000a + 100b + 10c + d = 999a + 99b + 9c + a + b + c + d$ alakban írható; $999a + 99b + 9c$ osztható kilenccel, ezért a szám kilenccel való osztásra ugyanazt a maradékot adja, mint $a + b + c + d$.

Bár tizedes törtek esetén oszthatóságról nem beszélünk, e módszer mégis használható. (Tíz megfelelő hatványával szorozva a számokat már egész számokhoz jutunk.)

JÁVOR KÁROLY

Mozgássérült gyermekek integrált oktatása és nevelése

A Velinszky László Általános Iskola, amely Székesfehérvár központjában, egy lakótelep közepén áll, 1978-ban kezdte meg működését. Már az indulás pillanatában "kinőttük" az épületet. A szép tervek, hogy külön könyvtár, külön napközis terem legyen, semmivé váltak. Minden helyiségből tantermet alakítottunk ki, hogy ha szűkösen is, de elférjünk. A tanulólétszám további emelkedése miatt néhány éven belül ez is kevésnek bizonyult, ezért kénytelenek voltunk osztályokat más iskolába és intézménybe elhelyezni.

Az 580 főre tervezett épületet 1984-ben 12 osztállyal bővíteni kellett, hogy a "vándor-osztályok" is elférjenek, mert a gyermekek száma ekkor már elérte az 1.300 főt.

A számadatokból is kiderül, hogy iskolánk lakótelepi mamutiskola, annak minden előnyével és hátrányával.

Az 1986-87-es tanévben fogadta iskolánk az első mozgáskorlátozott gyermeket, aki körzetünkhöz tartozó óvodából érkezett.

A következő években folyamatosan nőtt a számuk. Talán a türelmes bánásmód és az a tény, hogy iskolánk könnyen megközelíthető, arra motiválta a szülőket, hogy gyermeküket intézményünkbe irassák.

Jelenleg 17-en tanulnak 10 különböző osztályban. Egy gyermek tanítását, aki súlyosan sérült, 6 órás korrepetálásban oldjuk meg, a lakásán.

Tekintettel az egyre gyarapodó létszámra, tantestületünk tudatosan felvállalta az integrált oktatás nehéz de szép feladatát. Ennek érdekében igyekszünk úgy szervezni és végezni munkánkat, hogy iskolánkban mind az épek, mind a mozgásukban valamilyen fokban korlátozott gyermekek megtalálják a helyüket.

Az előzményekről

Hazánkban a fogyatékos gyermekek általában speciális intézményben nyernek elhelyezést, (ha nem "dugják el" őket otthon).

Az utazás, a speciális intézmény költségei sokszor igen nagy áldozatvállalást igényelnek a szülőktől; komoly stresszt okoz a gyermek számára, hiszen kiszakad megszokott környezetéből.

Természetesen elfogadjuk azt a tényt, hogy a mozgássérültség egy bizonyos fokán a speciális intézményekre szüksége van a gyermeknek. Ezekben az intézményekben megtanulhatja a legalapvetőbb mozgásformákat, amelyek alkalmassá teszik a normál közösségben való tanulásra, később az életre.

Az integrált oktatás ezeknek a gyermekeknek az ép tanulókkal együtt történő tanítását jelenti.

Az integrált oktatás jelentőségéről, az integráció fajtáiról

Meg kell különböztetnünk spontán, részleges és tudatos, teljes integrációt.

– Spontán integráció, melynek során egy – egy, az iskola körzetébe tartozó mozgássérült gyermek elvégezte a normál általános iskolát, véletlenszerűen már sokszor és sok helyen előfordult.

– Részleges integráció, ha a mozgássérült gyermekeket egy külön csoportban együtt foglalkoztatják a normál óvodán vagy iskolán belül. Ezzel a megoldással csak az utóbbi években találkozhatunk hazai oktatási intézményeinkben.

– A tudatosan végzett integrált nevelés, melynek lényege, hogy a mozgássérült gyermek, életkorának megfelelő normál iskolai közösségben tanul, és melynek során az iskola megteremti az ehhez szükséges tárgyi és személyi feltételeket, Magyarországon még fehér hollónak számít.

Az iskolánkban folyó integrált nevelés és oktatás

Az iskolába lépést megelőzően találkozunk a mozgássérült gyerekekkel és szüleivel. A szülők számára a mozgásfogyatékos gyerek óvodába, iskolába kerülése nem csak abból a szempontból fontos esemény, hogy munkába állhatnak, hanem azért is, mert a nevelők személyében partnert kapnak gyermekük neveléséhez, megoszthatják gondjaikat, segítséget kaphatnak az otthoni neveléshez. Az épekkel való együttélés megkezdése reményt nyújt a szülőknek gyermekük későbbi beilleszkedésére, boldogulására.

Óvodai kötött és kötetlen foglalkozásokon figyeljük meg a gyermekek tevékenységét, viselkedését. Az óvodai és az óvodai konduktor segítségével megismerjük a gyermekek pontos diagnózisát, tisztázzuk a fejlesztési feladatokat. A mozgássérült és a normál gyerekek személyiségfejlődésének szempontjából is fontos az együtt nevelkedés. Már kisgyermekkorukban megtanulják a segítségnyújtás formáit, a fogyatékos gyerekekkel szemben elvárható magatartási szabályokat. A szocializáció folyamán megtanulják azokat a kapcsolatteremtési normákat, melyekre külön nevelkedve nem lenne lehetőség.

Folyamatos kapcsolatot tartunk a kórházi gyermekfőorvossal.

Az épmozgású gyerekek szüleit bevonjuk a programba. (Előítéletek, ellenérzések, viszolygások elkerülésére, bár szerencsére ilyennel eddig még nem találkoztunk.) A hozzáállás jónak mondható. Nem tapasztalunk csúfolódást, inkább együttérzést, és segítőkészséget, néha túlzottan is. Az épmozgású gyerekeknek is meg kell tanulni, hogy amit önállóan meg tud csinálni egy mozgássérült, azt nem szabad helyette elvégezni.

Az iskolába lépést követően feladataink a következők:

Első osztályban a beszoktatási időszak után a tanulók egyéni fejlesztésének, differenciált feladatoknak a kimunkálása következik rövidebb időszakokra, a mozgássérültség fokának és az egyéni haladási ütemnek megfelelően. A tanítók, tanárok szempontjából az integrációs oktatás-nevelés nagy feladatot jelent, de nagy lehetőségeket is kínál. Nem lehet általános szabályok szerint foglalkozni a tanulókkal, hiszen sérültségük eltéréséből adódóan haladási ütemük és képességeik is eltérőek. A tanulók sokoldalú képességének kibontakoztatására a tanítók, tanárok nagyfokú találékonyságára, kreativitására van szükség.

Pl. az írás tanítása hosszabb előkészítést igényel a sérült gyerekek esetében. Megoldásunk az, hogy az első időben a gyógypedagógiai iskolákban használatos nagyvonalazású füzeteket használják, és csak később térnek át a normál füzetekre.

A konduktor és a tanítók órarendjét igyekszünk összehangolni. Például testnevelés órán a mozgássérült tanuló a konduktív teremben egyéni fejlesztésen vesz részt. A termet kifejezetten a sérült gyermekek speciális foglalkoztatására alakítottuk ki. Felszerelése bordásfalakat, gumiköteleket, labdákat és tükröket, valamint más mozgásfejlesztő eszközöket tartalmaz.

A mozgássérültekkel való foglalkozás további átalakításokat is igényelt az iskolában. Az aulát, melyről a tantermek, ebédlő, mellékhelyiségek nyílnak, körbe"öveztük" egy korláttal, hogy segítségével egyedül is képesek legyenek eljutni a gyermekek a fenti helyiségekbe, ill. az udvarra. Külön gondot jelentett a sérült gyermekek részére a mellékhelyiségek biztosítása, hiszen a spina bifida-s gyermekeknek, a fertőzés elkerülése érdekében külön WC-t kell használniuk.

Más esetben a konduktor is részt vesz a testnevelés órán, ahol a sérült gyermek minden olyan feladatot, amit tud, együtt végezhet társaival.

1990. novemberétől van főállású konduktora iskolánknak, aki a Pető Intézetben hallott rólunk, felkeltette érdeklődését a nálunk folyó munka – kihívás, melyet azóta is lelkesedéssel végez.

A testnevelés órákon kívül, más tanítási órákon is segíti a gyerekek mozgását, fejlődését. Tanácsot ad a pedagógusoknak a mozgássérült gyermekek tanórai foglalkoztatásához. Közvetlen kapcsolatunk van a Mozgássérült Egyesületek Országos Szövetségével és a Pető Intézettel. Munkaközösséget hoztunk létre az integrációban részt vevő többi iskolával. A MEOSz szervezésében rendszeresen találkozunk, iskolalátogatások, tapasztalatcserék során megismerkedünk egymás munkájával, ötleteket, módszereket kapunk és adunk egymásnak.

Mozgássérülteket oktató pedagógusaink nem rendelkeznek gyógypedagógiai képesítéssel. Az integrációban végzett munka viszont ezt sokszor megkövetelné, így a MEOSz közbenjárására a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola továbbképzést szervezett az integrációban dolgozó pedagógusok számára. Ennek eredményeképpen oktatóink bátrabban és céltudatosabban tudnak követelményeket támasztani a mozgássérült gyermekekkel szemben. Két alkalommal volt módunk hospitálni a Mozgásjavító Általános Iskolában. Fentiek tanulságaként javaslattal kívánunk élni a MEOSz felé, hogy az éves munkaközösségi terv elkészítésekor vegye figyelembe pozitív tapasztalatainkat és szervezzen újra hasonló konzultációkat, továbbképzéseket.

Logopédus is dolgozik mellékállásban iskolánkban. Sajnos a mozgássérült gyermekek egy részénél a központi idegrendszer sérülése nemcsak a nagymozgásokra és a finommozgásokra nyomja rá a bélyegét, hanem a beszédre, a hangképző szervekre is. Az épmozgású gyermekek között is szükség van logopédusi segítségre, ez indokolta a mellékállásban való folyamatos alkalmazást.

A gyerekek mozgását, étkeztetését, levegőzését és a tanítók munkáját három pedagógiai asszisztens segíti. Természetesen ők is csak abban adhatnak segítséget a sérült gyermekeknek, amit önállóan tényleg nem tudnak elvégezni. Elsődleges szempont: mindenben, amiben csak lehet közelíteni az épmozgásúakkal szemben támasztott követelményekhez. Gondolok itt az önkiszolgálásra, részvételre az iskolai rendezvényeken, kirándulásokon, minden lehetséges programon. Pl. iskolai rendezvényeken önálló műsorszámokat adnak elő, még akkor is, ha ehhez két botra van szükségük, vagy csak ülve tudják elmondani a verset, mesét. A történethez és a valósághoz tartozik, hogy nekünk pedagógusoknak is alakulnunk kell a feladathoz. Előfordult, hogy egy mesemondó versenyen a zsűri tagjai azért akartak első helyezést adni az egyik mozgáskorlátozott gyermeknek, mert sérültségét tekintették fontosabbnak tudásánál. Nagyon fontos, hogy mindig a realitás legyen a fő szempont és ne a sajnálat, mert csak így lehet a sérült gyermekeket az épekkel való közös élethez, azonos elbíráláshoz szoktatni.

Szeptembertől újabb négy mozgássérült gyermek kezdi nálunk a tanulást a négy első osztályban. A megnövekedett feladatot a konduktor egyedül már nem tudja ellátni, hiszen a foglalkozások időigénye csak 10-12 gyermek fejlesztését teszi lehetővé.

A feladat hatékonyabb és praktikusabb megoldása érdekében a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola egy főállású szomatopedagógust biztosít iskolánk számára.

Szükségünk lenne főállású logopédusra is, de a városi Önkormányzat anyagi helyzetét ismerve, nem lehetnek illúzióink.

Az Önkormányzat, látva iskolánk törekvéseit, igyekszik lehetőségeihez mérten támogatni minket, így pl. a konduktor részére soron kívül garzonlakást biztosított. Reméljük, hogy a szomatopedagógus számára ugyanígy meg fog oldódni a lakáskérdés.

Fenti óriási segítség mellett, helyzetünk egyáltalán nem irigylésre méltó. Lassan elterjedt, hogy iskolánk hajlandó, és ma már képes a mozgáskorlátozott gyermekek oktatására, így számunkra érthető, hogy 20-30 km-es távolságból szállítják gyermekeiket iskolánkba a szülők nap mint nap. Érdekes tanulsága a dolognak, hogy az érintett iskolák és önkormányzatok azonban még a normál gyermek fejkvótát sem utalják át részünkre, pedig teljes ellátásukat mi biztosítjuk. Ugyancsak szűkös anyagi helyzetünk miatt, sajnos az integrációban résztvevő tanítóink és tanáraink áldozatos munkáját nem tudjuk megfelelő mértékben dotálni, pedig az osztályfőnökök és szaktanárok részéről sokkal több munkát és odafigyelést jelent a mozgáskorlátozott gyermekek foglalkoztatása, mint az épeké.

Az integráció révén érdekes jelenségekkel is szembetaláltuk magunkat. Általános jelenség, hogy a mozgáskorlátozottakkal szemben az igényelnél nagyobb segítőkészséget, sajnálatot tanúsítanak az emberek. Az integráció lényege ennek pont az ellenkezője: igyekezni hozzászoktatni a sérült egyéneket a normál, ép emberek közötti élethez, és az ép társadalommal tudatosítani, hogy a sérült emberekkel együtt kell tudni és akarni élni. Ez a gyakorlatban nem egyszerű feladat. Tükrözik ezt a szociometriák, melyeket időközönként készítünk az osztályokban. Ezek eredménye igazolja, hogy néha kifejezett kérésünk ellenére a szülők túlkényeztetik a sérült gyermekeket, mellyel viszont megnehezítik az osztályba, az épek közé való beilleszkedést. Ez a túlkényeztetés az iskolában a mozgássérült gyermek türelmetlenségében, esetenként társaival szembeni agresszióban vagy éppen túlzott érzékenységében nyilvánul meg.

Annak ellenére, hogy az osztály, ahova kerültek, és a többi, más osztályban tanuló gyermek, akivel naponta találkoznak, természetesnek veszi másságukat, a szociometria szerint egy-egy mozgássérült peremhelyzetbe kerül, mert kötelességszerűen segítik őt épmozgású társai, de pl. barátoknak nem választják. Ebben bizonyíthatóan közrejátszanak az otthoni túlkényeztetés hatására kialakult rossz tulajdonságaik. A szociometria eredményei meghatározzák a pedagógus feladatait, melyek a következők:

- kapcsolatot keresünk a szülővel,
- megpróbálunk tanácsot adni, hogyan segíthetne ő is gyermekének az otthoni következetes neveléssel, hogy osztálytársai ne csak kötelességtudatból fogadják el, hanem kössenek barátságot is vele. A mozgássérült gyermekek szülei – érthető okokból – sokkal érzékenyebbek, mint a többi szülő. Pedagógiai tapintattal kell feljűk fordulnunk, hogy érezzék, nem bántani akarjuk őket, hanem segíteni szeretnénk.

Befejezésül

A témára vonatkozó szakirodalom olvasása közben derült ki számomra, hogy a nyugati országokhoz viszonyítva, igen nagy a lemaradásunk az integráció terén. A fejlett országokban természetesen sokkal előttünk járnak. Persze ott az anyagi lehetőségek is kedvezőbbek.

Szűkös költségvetésünkéből csak kis lépések megtételére van lehetőség, de ezeket a lépéseket meg kell tenni! Már az oktatásról szóló 1985.évi Törvény alapelveként fogalmazta meg, hogy az államnak fokozottan kell gondoskodnia a testi, az érzékszervi, az értelmi és beszéd fogyatékos gyermekek neveléséről és oktatásáról, elősegítve ezzel a társadalmi munkamegosztásba való minél jobb beilleszkedésüket.

A fogyatékos gyermek nem sajnálatot, hanem fokozott figyelmet várhat el – joggal – a társadalomtól, s különösen a pedagógusoktól. A társadalomnak is érdeke, hogy minden tőle telhető segítséget megadjon ahhoz, hogy a fogyatékos gyermek elsajátíthassa azokat az ismereteket, amelyek lehetővé teszik számára az önálló életvitelt.

Eddigi teljesítményorientált iskolarendszerünk helyett, elsősorban az óvodákban és az iskolák kezdő szakaszában utat kell törnie a nevelés humanizálását célzó törekvéseknek. Szemléletváltásra van szükség. Ebbe az átalakulásba kell beépíteni a megvalósítható integrációs modelleket. A jót akaróknak össze kell fogniuk, hogy az integráció terén mutatkozó 15-20 éves lemaradásunkat behozzuk.

A sürgős szemléletváltást indokolja, hogy a különböző statisztikai adatok szerint a föld országainak zömében minden tizedik ember szenved valamilyen testi, értelmi vagy érzékszervi károsodás miatti fogyatékoságban. A családtagokat is számítva így a lakosság 25%-ra van a rokkantság hátrányos kihatással.

Nem lehetünk közömbösek környezetünk problémáival szemben.

Nem lehet közömbös számunkra, pedagógusok számára, hogy az integráció keretében a sérült gyermekek a szeretett család körében maradhatnak. Édesanyjuk gondozhatja, nevelheti őket.

Nem lehet közömbös az sem, hogy az épek példája a legjobb húzóerő a sérült gyermek fejlődésében.

Nem lehet közömbös az sem, hogy az ép gyermekek megszokják, természetesnek tartják a mozgássérült másságát.

Az iskolai szocializáció során olyan pozitív tulajdonságok fejlődhetnek ki bennük, mint a segítőkészség, a humánus, s talán felnőttkorukban toleráns emberek lesznek!

LÁSZLÓ ISTVÁNNÉ

Erdélyi gyermekjáték-tárak

Hagyományápolás a romániai magyar gyermekjáték irodalomban

A játékok tankönyvi feldolgozása

Az erdélyi magyarság több évtizedes gúzsbakötött művelődési életének voltak nagy eseményei, a folytonosságot és újrakezdést jelentő mozzanatai, amelyekről – érthető módon – abban az időben, visszafogottsággal, túlzott szerénységgel beszéltünk. Olyankor mindig úgy éreztük, hogy *Benedek Elek* utolsó üzenete "Az a fő, hogy dolgozzanak" minden nemzedék számára kötelező érvényű, és tisztességgel teljesítjük. Számvetésre, megállásra nem volt idő, mert a falurombolók országában minden pillanatnyi késedelem azzal fenyegetett, hogy soha nem pótolható szellemi értékek mennek veszendőbe. Ezért tekinthetjük példamutatónak, reménykeltőnek azt az értékmentő munkát, amelyet az erdélyi folkloristák, hivatásos vagy nem hivatásos gyűjtők, feldolgozók végeztek. Mellettük pedig már-már fanatikus kitartással küzdő és bámulatatosan céltudatos, ötletes lapszerkesztők és kiadói szerkesztők csapata segítette nyomdába, tette közkinccsé ezeket az értékeket. Az erdélyi és Királyhágón túli gyermekfolklor is a hagyományörzés és -mentés fókuszába került.

Az óvodai, iskolai használatra szánt gyűjtemények, sajtóban közzétett helyi gyűjtések, játékoskönyvek, a Kritérion vagy a Tankönyvkiadó sorozatai mellett két számottevő, nagyszabású gyűjtőmunka született. Az első 1980-ban jelent meg, szerzője *Gazda Klára* hivatásos néprajzkutató, muzeológus, kötetének találó címe: *Gyermekvilág Esztelneken*. Csak ebben az egyetlen Háromszéki községben a gyermekek világa oly tág, olyan széles, hogy nyolcszáznál is több játék fér bele.

Az előbbi lapszerkesztők már-már fanatikusán küzdő csapatáról beszéltem, akik a giccses, szellemiségünk számára idegen, irányított és többnyire fordított gyermekirodalmat sikeresen ellensúlyozták a gyermekfolklor gyűjtésére meghirdetett pályázataikkal, levelezéssel, buzdítással, a szórványvidékek bekapcsolásával. (Ilyen pályázatokat hirdetett meg a *Napsugár* 1976-ban – *Egyedem, begyedem* címmel, gyermekmondókák gyűjtésére, a *Dolgozó Nő* bölcsődalokra 1971-ben, a *Jóbarát* 1971-ben *Síppal, dobbal* címmel napi gyermekjátékok gyűjtésére és aztán a nagysikerű *Öltöztess fel Zsuzsi babát* népviselet leírására, a nagyváradi *Fáklya* pedig 1976-ban *Gyermekmondókák* gyűjtésére hívta fel olvasóit. Ezek a pályázatok nem várt eredményeket hoztak, minden várakozást felülmúlóan megmozgatták a magyar családok hagyományörző aktivitását és ma is együtt látható tárgyi gyűjteményeket és szellemi értékeket eredményeztek.

Amint a *Gyermekvilág Esztelneken* szerzője, *Gazda Klára* elmondja, ez adta az ötletet, jelesen a *Jóbarát* című gyermeklap *Síppal, dobbal* pályázata – ez készítette a több évig, 1973-tól 1979-ig tartó gyűjtőmunkára. A pályázat legjobb gyűjtőjének, *Szász Veronikának* a faluját, *Esztelneket* választotta. *Esztelnek* elzárt, vasútállomás nélküli falu az egykori *Kézdi-szék* területén, a mai Kovászna megye legészakibb csücskében, az *Ojtozi havasoknak* nevezett *Nemere* hegység tövében, 1332-től szerepel a pápai dézsmák regesztrumában. Népeisége a kiegyezés utáni népszámlálás adatai és a későbbiek alapján máig stagnál. Ebből a székelyföldi faluból *Gazda Klára* összesen 803 népi gyermekjátékot közöl, 6 műfaji csoportba osztva. Ami a jelentőségét illeti, talán abban foglalható legjobban össze, amit a szerző munkája bevezetőjében vall:

"30-40 évvel *Gönczi Ferenc* Somogyban, *Kresz Mária* Kalotaszegen, *Nyárszon* és *Kiss Lajos*